

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління та
національної безпеки
Кафедра економічної теорії, інтелектуальної
власності та публічного управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

КИРИЧЕНКО ЮРІЙ МИКОЛАЙОВИЧ
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 336.26
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ РЕСУРСНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

Ю. М. Кириченко
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:
ЯКОБЧУК Валентина Павлівна
(прізвище, ім'я, по батькові)
кандидат економічних наук, професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **Кириченко Юрій Миколайович**
жопущений до захисту

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від « _____ » березня 2022 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Якобчук В.П.
(прізвище ,ім'я, по батькові)

« _____ » березня 2022 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Кириченко Юрій Миколайович захистив
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК _____
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Пугачова Н.С.
(прізвище ,ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Кириченко Ю. М. **Державна політика розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад.** – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. – Поліський національний університет, Житомир, 2022р.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретико-методологічні та прикладні засади формування і реалізації державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад.

У роботі визначено основні наукові підходи до публічного управління ресурсним забезпеченням територіальних громад, проаналізовано оціночні показники ефективності державної політики розвитку ресурсного забезпечення на територіальному рівні. В дослідженні відображено напрями модернізації механізмів державної політики управління ресурсним потенціалом, запропоновано заходи удосконалення управління ресурсним забезпеченням територіальних громад.

Ключові слова: ресурсний потенціал, територіальна громада, державна політика, механізм управління, сталий розвиток.

SUMMARY

Kyrychenko Yu. M. **State policy of development of resource potential of territorial communities.** – Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for a master's degree in specialty 281 – Public Administration. - Polissya National University, Zhytomyr, 2022.

In the qualification work the theoretical-methodological and applied bases of formation and realization of the state policy of development of resource potential of territorial communities are investigated.

The main scientific approaches to public management of resource provision of territorial communities are determined in the work, the estimated indicators of efficiency of the state policy of resource provision development at the territorial level are analyzed. The study reflects the directions of modernization of the mechanisms of state policy of resource potential management, offers measures to improve the management of resource provision of territorial communities.

Key words: resource potential, territorial community, state policy, management mechanism, sustainable development.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	8
1.1. Суть та значення управління ресурсним потенціалом	8
1.2. Особливості управління природними ресурсами на територіальному рівні	11
1.3. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення державної політики розвитку ресурсів територіальних громад	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	18
2.1. Характеристика ресурсного забезпечення територіальних громад України	18
2.2. Оцінка механізмів реалізації державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад	24
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	27
3.1. Модернізація нормативно-правового забезпечення державної політики розвитку ресурсного потенціалу громад	27
3.2. Формування стратегії державної політики сталого розвитку територіальних громад	30
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	35
ДОДАТКИ	37

ВСТУП

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що розвиток ресурсного потенціалу територіальних громад це основа для результативного просування децентралізаційних реформ, модернізації механізмів публічного управління, підвищення рівня та якості життя населення. Ефективна державна політика в сфері раціонального використання людських, матеріальних, фінансових та природних ресурсів територіальних громад спроможна забезпечити збалансований розвиток територій, соціально-економічне зростання, оптимальне задоволення потреб громадян тощо. Проблеми формування державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад, управління ресурсним забезпеченням процесу децентралізації, розподілу економічних благ між територіями, напрямів нарощування їх потенційних можливостей є темою для дослідження багатьох вчених та фахівців, зокрема – Бабаєва В.М. і Новікова М.М., Безверхнюка Т.М., Лукша Є.О., Лукша О.В, Мамонова В.В., Суховірської О.Б., Топчієва О.Г., Харічкова С.К. та ряду інших вчених. Разом з тим, вирішити завдання формування та реалізації ефективної державної політики управління ресурсним потенціалом територіальних громад, залишається особливо актуальним для адаптації їх ресурсного забезпечення до нового територіально-адміністративного устрою.

Питання формування ефективної державної політики управління ресурсним потенціалом територіальних громад аналізуються в працях багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених висвітлюється в їх публікаціях, підкреслюється актуальність залучення успішного досвіду реалізації публічних політик в країнах демократії та адаптації його до українських реалій.

Метою кваліфікаційної роботи є на основі ґрунтовного теоретичного та прикладного аналізу сутності та основних напрямів державної політики розвитку ресурсного забезпечення територіальних громад, показати інструменти підвищення її ефективності, на основі використання зарубіжного

досвіду публічного управління ресурсами, визначити шляхи побудови модернізованої ресурсної платформи для соціально-економічного розвитку. Для досягнення мети в кваліфікаційній роботі поставлено ряд завдань по:

- визначенню сутності та напрямів державної політики управління розвитком ресурсного потенціалу територіальних громад;
- дослідженню особливостей сучасного стану управління ресурсами в територіальних громадах;
- опрацюванню успішного зарубіжного досвіду ефективного управління ресурсним потенціалом територіальних громад;
- визначенню існуючих проблем підвищення ефективності державної політики управління ресурсами в територіальних громадах;
- розробленню заходів покращення інструментів реалізації державної політики розвитку ресурсного забезпечення територіальних громад.

Об'єктом дослідження є процес формування і реалізації державної політики управління ресурсним потенціалом в територіальних громадах.

Предметом дослідження були актуальні питання удосконалення механізмів державної політики управління ресурсним потенціалом територіальних громад.

Методи дослідження. Для розкриття теми дослідження було застосовано методи аналізу і синтезу, порівняльного аналізу, наукового абстрагування, порівняння, монографічний метод, що дозволило визначити напрямки підвищення ефективності державної політики управління ресурсним потенціалом громад в умовах децентралізації.

Інформаційною базою є нормативно-правове забезпечення публічної політики в Україні, відомчі та муніципальні нормативно-правові акти, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, періодичні видання, дані офіційної статистики.

Елементи наукової новизни полягають в визначенні напрямів підвищення ефективності державної політики розвитку ресурсного забезпечення територіальних громад, конкретні шляхи вдосконалення системи

публічного управління людськими, матеріальними та природними ресурсами на територіальному рівні.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробці методичних рекомендації по використанню інструментів державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад та застосуванню їх в діяльності органів місцевого самоврядування з метою покращення механізмів прийняття управлінських рішень.

Структура та обсяг дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи складає 39 сторінок, список використаних джерел налічує 30 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1. Суть та значення управління ресурсним потенціалом

Концептуальною основою державної політики розвитку ресурсного забезпечення територіальних громад в сучасних соціально-економічних системах з орієнтація на формування мабутнього ресурсного потенціалу. Так, в працях провідних дослідників в сфері публічного управління Бабаєва В.М. та Новікової М.М. наголошується, що поняття «ресурсний потенціал» має більш широке тлумачення, чим забезпечення і повинно включати майнові, виробничі, природно-ресурсні, інтелектуальні, демографічні, інформаційні, фінансові, науково-технічні, інвестиційні, інноваційні потенціні спроможності систем на територіальному рівні, включаючи певні інфраструктурні, політико-географічні та природно-кліматичні особливості територій. Таким чином, в даному понятійному апараті «ресурсний потенціал територіальних громад» є поліструктурним та багаторівневим поняттям, яке відображає локальну ідентичність та особливості використання людських, фінансових, матеріальних та інших видів ресурсів в інтересах громад, враховуючи перспективи стратегій соціально-економічного розвитку та потреби майбутніх поколінь.

Термін «потенціал» має походження від латинської *potential* – сила, могутність, таким чином, ресурсний потенціал територіальних громад можна визначити сукупністю сил, синергією усіх видів ресурсів, що забезпечили життєдіяльність територіальних одиниць, розвиток соціально-економічних відносин, формування взаємозв'язків та взаємозалежностей між усіма суб'єктами управління. З іншого боку, виходячи з основних положень науки про державне управління, в механізмах прийняття управлінських рішень важливим є застосування категорії «ресурсного забезпечення», саме вона дозволяє визначити напрями формування конкретних інструментів діяльності органів

центральної влади та місцевого самоврядування щодо мабутнього потенціалу територій.

Основний постулат, який було обгрунтовано класичною економічною наукою, як «теорія трьох факторів», ще в вісімнадцятому столітті, визначає, що потреби людей безмежні, а ресурси, перш за все, земля, праця, капітал, для їх задоволення обмежені. Таким чином, навіть сама ідеальна влада не в змозі повністю задовольнити потреби громад в повній мірі, а задача органів влади полягає в розробці ефективної політики впливу на баланс між потребами і обмеженими ресурсами. Наукове обгрунтування поняття «забезпечення» визначає, таким чином, здатність задовольнити певний обсяг потреб при певному ресурсному потенціалі, сукупності засобів, методів та інструментів управління, які знаходяться в розпорядженні органів публічної влади для найбільш повного задоволення потреб територіальних громад. Збалансованість ресурсного потенціалу та пріоритетних потреб територій, основне завдання органів публічної влади при прийнятті ефективних управлінських рішень та формуванні результативної політики держави соціально-економічного розвитку територіальних громад.

В сучасних умовах, заключного етапу децентралізації, місцеві влади повинні володіти повною, достовірною та об'єктивною інформацією про обсяги усіх видів ресурсів, мати можливість та інструментарій реалізації ефективної державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад, результативного управління людським, фінансовим та природним чинниками для досягнення цілей сталого розвитку та розв'язання пріоритетних проблем територіальних громад. Потенційні можливості розвитку територіальних громад, відображають не лише задіяні ресурси, але і ті, які можна залучити чи сформувати, відтворити, відродити, при переході до нових ресурсозберігаючих, безвідходних територій та інструментів ефективного управління.

Є ряд ресурсів, які мають високу ступінь вичерпності (надра, рослинний і тваринний світи, ґрунти, дерева тощо), таким чином, інструменти управління та

політики розвитку, будуть суттєво відрізнятись від традиційних підходів до ресурсного забезпечення відновлення територій.

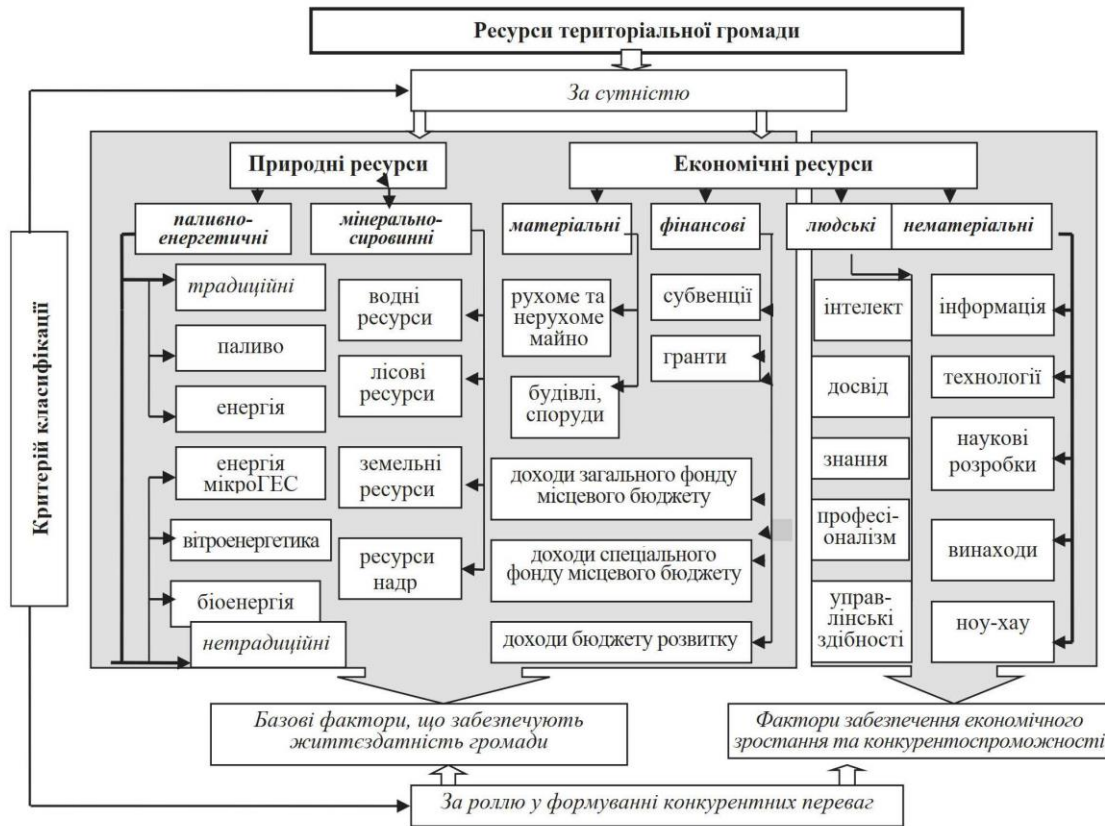

Рис. 1.1. Складові ресурсного потенціалу територіальних громад

Схематично в узагальненому вигляді архітектоніка основних компонентів ресурсної платформи територіальних громад відображена на рис. 1.1.

Сучасні науковці в галузі публічного управління у своїх працях визначають ряд класифікацій, у відповідності до яких можна встановити субординацію між ресурсним забезпеченням територіальних громад, а саме, керуючись функціональною ознакою, можна виділити матеріальну, фінансову, трудову, природну, інформаційну, інтелектуальну та адміністративну складові; за територіальною ознакою можна виділити регіональну, міжрегіональну, муніципальну та локальну складові; ресурсне походження визначає наявність первинних та вторинних ресурсів; за доступністю до ресурсної бази, джерелами надходжень та економічною змістовністю ресурси можуть бути власними, залученими, запозиченими; відповідно до часу та періоду використання

ресурси можуть бути тимчасовими та постійними, виробничими та оборотними, невиробничими.

Встановлюючи логічні взаємозв'язки і взаємозалежності окремих видів ресурсного потенціалу територіальних громад можна застосувати інші критерії систематизації: матеріально-технічне забезпечення розвитку території, фінансовий, природний та рекреаційний потенціал, людський та інтелектуальний ресурс, інформаційне та комунікаційне забезпечення, управлінські, адміністративні та компетентнісні чинники ресурсного забезпечення тощо. Що виокремлюються в певну ресурсну платформу територіальної громади, яка включає в себе сукупність основних її компонентів – видів ресурсів, що пов'язані між собою в процесі функціонування та розвитку території.

1.2. Особливості управління природними ресурсами на територіальному рівні

Серед переліку ресурсів територіальних громад базовими є природні ресурси, які поділяються за сутністю на земельні, водні, лісові, мінерально-сировинні та ін. та існують незалежно від фінансових впливів (дотацій, субвенцій, грантів тощо); завжди належать до території, мають певні просторові ознаки, не мігрують на відміну від людських, кадрових; переважно є ресурсами, що складно відновити, вичерпуються; змінюються в залежності від умов використання. Для більшості регіонів України головним природним ресурсом є земля. Вказаний перелік відображає виключну значимість для територіальної громади природної, матеріальної та людської компоненти, які, при умові ефективного їх використання, мають стати стабільною основою майбутнього прогресивного розвитку територій.

Важливе значення набуває вирішення актуальних проблем ефективного використання, відновлення та розвитку природних ресурсів територіальних

громад. Відповідно до Земельного законодавства України, земельні ділянки, що знаходяться в межах населених пунктів переважно виступають в формі комунальної власності, хоча можуть, як виключення, бути і в інших формах власності. Недостатня законодавча та інституційна обґрунтованість прав володіння, користування та розпорядження земельними ресурсами ускладнюють механізми прийняття управлінських рішень та знижують результативність діяльності місцевих влад, призводять до порушень чинних земельних законодавчих норм землекористування; викликають розбалансування у джерелах відповідних бюджетних та податкових надходженнях, посилюють спірні і конфліктні ситуації використання ресурсів, що робить їх неефективними.

Так, стаття 173 в Земельному кодексі регулює питання проектування землеустрою так змін меж населеного пункту, які повинні враховувати генеральні плани розвитку ресурсного забезпечення територіальних громад, таким чином, встановлювати та змінювати межі населеного пункту потрібно відповідно до розробленої містобудівної документації. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» визначає генеральні плани населених пунктів як основоположні документи для використання ресурсів на місцях, вони призначені для формування довгострокових стратегічних планів та забудов в територіальних громадах.

Генеральні плани розвитку населених пунктів територіальних громад можуть бути результативними тільки при умові розробки і затвердження в межах населених пунктів, в свою чергу, межі населених пунктів неможуть бути встановлені без їх генеральних планів. Стримуючим чинником змін меж населеного пункту є висока вартість розробки і реалізації проекту, понад 80 тис. грн, які бюджети громад не в змозі фінансувати. Експертна оцінка фахівців в сфері використання ресурсів виходить з того, що є гостра необхідність законодавчо врегулювати взаємозалежність містобудівних та землепорядних норм та документообігу при прийнятті управлінських рішень.

Ще більше проблем виникає при нормативно-правовому та інституційному врегулюванні питань володіння та користування землею лісового фонду, передачі земель лісового фонду у власність територіальних громад, отримання статусу постійного користування, по припиненню прав власності по користуванню, здійсненню заходів по охороні і захисті лісових ресурсів, організації благоустрою лісового фонду і рекреації лісів.

Місцеві органи влади регулюють також використання водних ресурсів, що передбачає їх раціональне використання і охорону, відтворення, контроль за якістю води, визначення норм користування водним забезпеченням територій, організацію робіт, пов'язаних з ліквідацією наслідків стихійних лих, погіршенням якості води, організацію інформаційного забезпечення громадян, покращенню екологічного регулювання тощо. Органи місцевої влади повинні забезпечити максимальну достовірність інформації про кількісні, якісні характеристики стану природного забезпечення розвитку територіальних громад, обсяги та характер використання їх ресурсного потенціалу.

Вказану інформацію, згідно законодавства України, мають кадастрові органи, які діють у відповідності до Державного земельного кадастру, державного водного кадастру, державного лісового кадастру, державного кадастру курортних територій, державного кадастру родовищ і корисних копалин, містобудівного кадастру, державного кадастру ресурсів, що мають лікувальні властивості, державного кадастру територій природно-заповідного фонду тощо. Державні кадастри природних ресурсів ведуться на території держави з метою ефективної організації захисту і охорони, відтворення, раціонального використання природного потенціалу країни. За допомогою державних кадастрів, органи публічної влади та місцевого самоврядування отримують достовірну та об'єктивну інформацію, яка необхідна для відродження природного потенціалу країни та його розвитку на територіальному рівні. Згідно детального аналізу кадастрів природних ресурсів можна зробити висновки про фіксацію законності права власності/користування будь-якої особи, а обмеження доступу до інформації

про власників/користувачів земельних ділянок можна розцінювати, як приховування правопорушень в цій сфері; проблемним залишається доступ до Лісового кадастру. Відповідно до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст. 33) «органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи наділені повноваженнями [9].

Отже, пріоритетними завданнями публічної влади є максимальна ефективність при використанні усього земельного фонду, залучення його у повноцінний ринковий оборот, підтримка земель в належному стані, забезпечення дотримання земельного законодавства. Вдалим прикладом ефективного використання природних ресурсів з метою місцевого розвитку є сільський зелений туризм, що дає можливість певною мірою вирішити проблему зайнятості людських ресурсів, підвищення рівня життя населення, відродження природних та історико-культурних пам'яток в територіальних громадах.

Не менш важливою складовою природних ресурсів є паливно-енергетичні ресурси (традиційні і нетрадиційні). Реформа децентралізації та збільшення вартості енергоносіїв пришвидшила «перехресний» розвиток цих двох напрямків розвитку держави. Додався і третій чинник: світова тенденція переходу на 100% відновлювальних джерел енергії. Щоб виявити головні потреби громад для налагодження ефективної системи управління даним ресурсом, Західноукраїнським регіональним навчальним центром (ЗУНРЦ) в 2017 році було проаналізовано ресурсне забезпечення 89 громад з усіх регіонів України. Дослідженням було встановлено, що в декількох громадах на впорядкування даної проблеми розроблені плани дій сталого енергетичного розвитку. В ряді територіальних громад напрями енергетичної політики не визначені як пріоритетні, але відіграють важливу роль у реалізації стратегії розвитку спрямованої на енергоефективність.

В територіальних громадах проводяться систематичні енергомоніторинги, які дають можливість проаналізувати стан фінансових показників, що можливе завдяки забезпеченню лічильниками обліку

енергоносіїв в бюджетних установах. Третя частина опитаних здійснюють відстеження лімітів споживання енергії у випадку їх перевищення і застосовують відповідні заходи. Майже 38 % опитаних не використовують жодного програмного забезпечення, тобто не мають можливості здійснити ретельний аналіз отриманих даних.

Україна має значний потенціал щодо створення енергонезалежних територіальних громад, зокрема за рахунок використання власних енергетичних ресурсів (біомаси, відновлювальних джерел тощо). Впровадження таких технологій стане запорукою для територіальних громад самостійно вирішувати питання енергозабезпечення населення та підвищувати якість надання комунальних послуг. Впроваджуючи інноваційні інструменти публічного енергоменеджменту, територіальні громади отримують можливість залучити додаткові фінансові та матеріальні ресурси і удосконалити управління ресурсним забезпеченням.

1.3. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення державної політики розвитку ресурсів територіальних громад

Джерела фінансування розвитку територіальних громад формуються всіма економічними агентами, а саме територіальними органами управління, бізнесом, інститутами громадянського суспільства тощо. Основна спрямованість використання фінансового потенціалу територіальних громад полягає у забезпеченні соціально-економічного розвитку території, фінансуванні регіональних програм, фінансовому забезпеченні напрямів реалізації проектів. Виконання управлінських функцій центральними та місцевими органами влади, теж потребує фінансового забезпечення, фінансові витрати несуть приватні суб'єкти господарювання, неурядові організації, фізичні особи, іноземні держави та міжнародні організації, що функціонують на території територіальних громад.

Правовідносини, щодо використання фінансових ресурсів на територіях територіальних громад визначає Бюджетний кодекс України, він визначає доходну частину бюджетів в обсязі податкових, неподаткових та інших надходжень на безповоротних засадах, стягнення останніх передбачається діючими законодавчими нормами. Доходна частина місцевого бюджету включає власні фінансові ресурси і ті, які громади залучили. Частка власних коштів у місцевому бюджеті територіальної громади наблизилась протягом трьох останніх років до 46-48% загального доходу. Власна частина доходів місцевого бюджету територіальних громад формується за рахунок:

- податкових надходжень (податок забезпечує більше 89% загальних надходжень до місцевого бюджету): частка загальнодержавного оподаткування, що перерозподіляється до місцевих бюджетів, а саме оподаткування доходів фізичних осіб, частина податку на прибуток, рентні платежі, акцизні збори, місцевий податок і збір, податки на майно;
- неподаткових надходжень, це близько 10% від загальних надходжень місцевих бюджетів;
- інших надходжень: коштів від продажів капіталізованої вартості, коштів, отриманих від міжнародних інститутів.

Конституцією України, стаття 142, визначено, що «матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси...», але про ключовий ресурс – про громадян, їхні навички, знання і компетенції мова не йде [5].

Значну роль відіграють і соціальні ресурси територіальних громад – це сукупність відносин, що виникають між людьми, які населяють певну територію, в процесі їх взаємодії один з одним. Наголосимо: не йдеться про кількісні характеристики місцевих поселень (як-от кількість населення, кількість осіб працездатного віку, кількість домогосподарств з доходом вище середнього тощо). Такий пошук здібностей можна формалізувати, щоб потім було простіше зрозуміти, яким чином ці здібності можна практично

використати. Зрештою буде можливість отримати список активних людей у громаді, які мають унікальні здібності в різних сферах: освіті, техніці, медицині, підприємстві народознавстві, тощо.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

2.1. Характеристика ресурсного забезпечення територіальних громад України

Більшість територіальних громад схиляється до того, що саме у них найбільші проблеми і що саме вони мають отримувати від держави, області, спонсорів якісь додаткові ресурси для вирішення актуальних питань. Спробуймо зробити для громади, яка знаходиться не в найкращому стані, карту власних проблем, то в цілому картина буде мати сумний вигляд (звісно, для кожного випадку свої варіації): Логічно, що такий перелік дає підстави вимагати від держави розширювати програми допомоги безробітним, розширювати поліцейські відділи, створювати додаткові служби, вимагати додаткові грошові надходження на розвиток соціальної інфраструктури, соціальні заклади тощо.

Разом з тим, міжнародна практика показує, що виконання всіх цих вимог для «нібито вирішення» цих проблем, вони не зникають. Такий підхід стимулює формування категорії утриманців – людей, які добровільно залежать винятково від соціальних виплати та зовнішнього втручання, і проблеми знову починають розвиватись по тому ж колу. Така ситуація спостерігається у деяких кварталах великих американських міст, а тепер це стає проблемою і в Європі. Не є виключенням такого розвитку ситуації і українські громади, особливо ті, що залежали від функціонування одного або декількох бюджетоутворюючих підприємств із закриттям яких втрачено значні ресурси. Це характерно для шахтарських містечок сходу України, а також для селищ поблизу цукро заводів чи сіл, які були осередками великих колгоспів.

Децентралізаційні процеси викликали значне зростання територіальних громад, загальна кількість яких, на усій території України, в 2021 році становила 1469 одиниць (рис. 2.1., 2.2.).

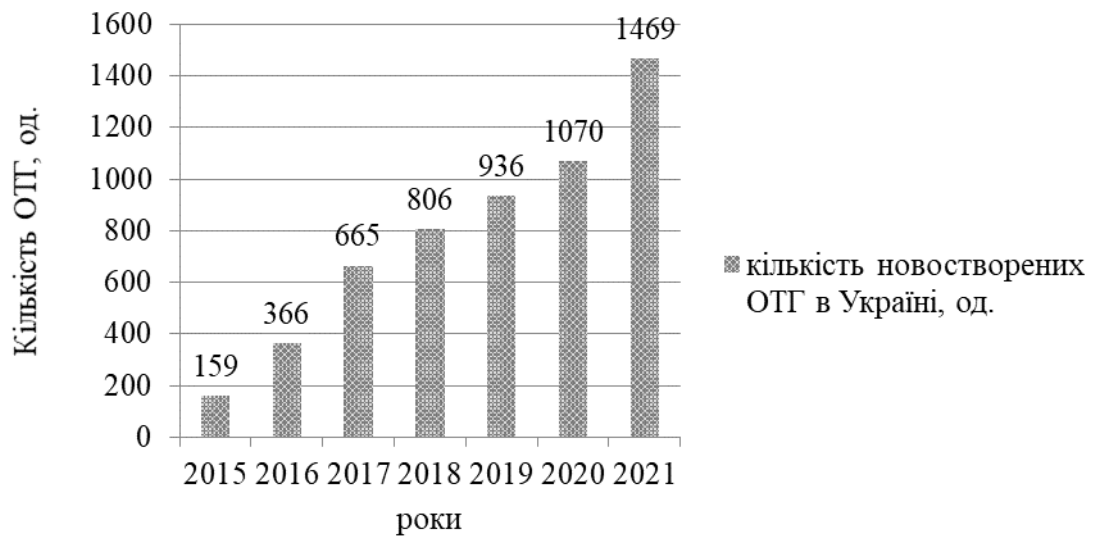

Рис. 2.1. Кількість територіальних громад України.

Сьогодні, загальна кількість громад поповнилась 31 громадою розташованою в Донецькій та Луганській областях, 19 громад в цих областях місцеві вибори не провели [26].

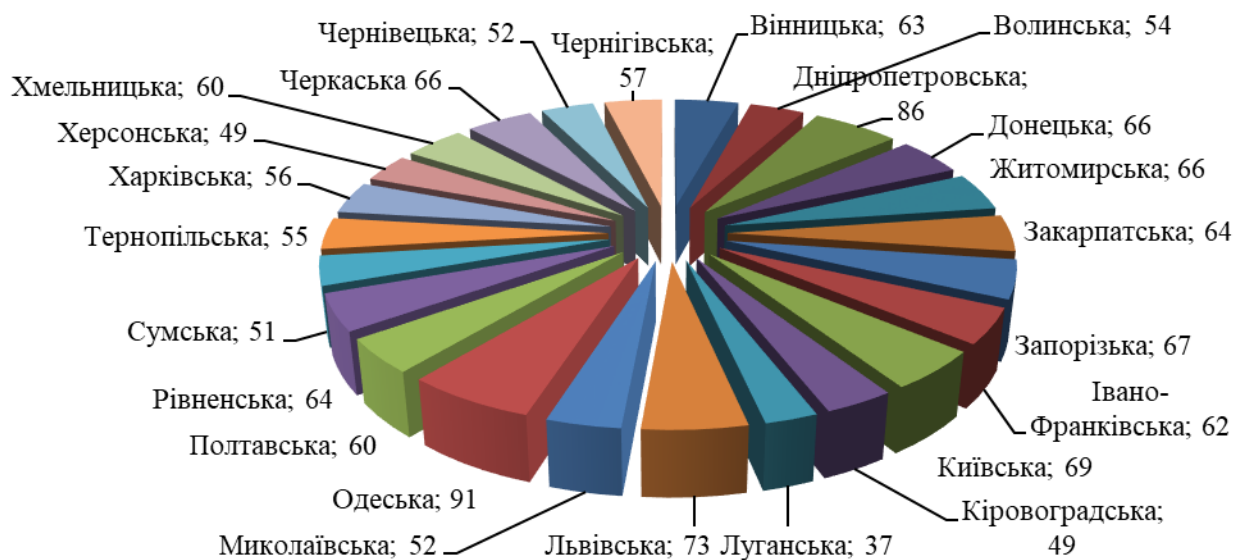

Рис. 2.2. Кількість територіальних громад України по областях у 2021 р.

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної казначейської служби України [27, 28].

Державна політика розвитку територіальних громад передбачає інформаційні та просвітницькі інструменти на сайті <https://decentralization.gov.ua/>. Даний ресурс надає повну та достовірну інформацію для аналізу результативності державної політики розвитку процесу децентралізації в Україні та позитивного досвіду в країнах демократії. Застосування демократичних принципів при реалізації політики держави розвитку територіальних громад дає можливість забезпечити її публічність, відкритість і прозорість, а саме :

- відкрити дані місцевих бюджетів;
- застосувати практики бюджетів участі;
- використати інструменти прямої демократії;
- розвинути ділжиталізацію державотворення.

Доходи бюджетів територіальних громад у 2020 р. показали, що 872 з них перебувають на прямому міжбюджетному фінансуванні. Загальний фонд Бюджетів територіальних громад склав 54 млрд грн, що становить 18,6 % загальних обсягів доходної частини (рис. 2.3.). Лише податок на доходи в 2020 році досяг 60,5 %, фізичні особи сплатили у 2020 році 32 млрд.грн, податки на землю склали 7 млрд.грн, єдиний податок досяг величини 7,8 млрд.грн, акцизний збір 3,6 млрд.грн, майновий податок склав 1,2 млрд,грн [6].

Практика показала, що нагромаджені в дохідних частина бюджетів територіальних громад кошти (власні доходи і передані грошові ресурси) органів місцевої влади не завжди спрямовуються на соціальні та економічні потреби розвитку територій, покращення умов діяльності дитячих садків та шкіл, лікарень та амбулаторій, соціальну допомогу громадянам, пільгові проїзди, які передбачено окремим категоріям населення, створення систем цивільної безпеки муніципальних формувань, розвиток житлово-комунального господарства тощо.

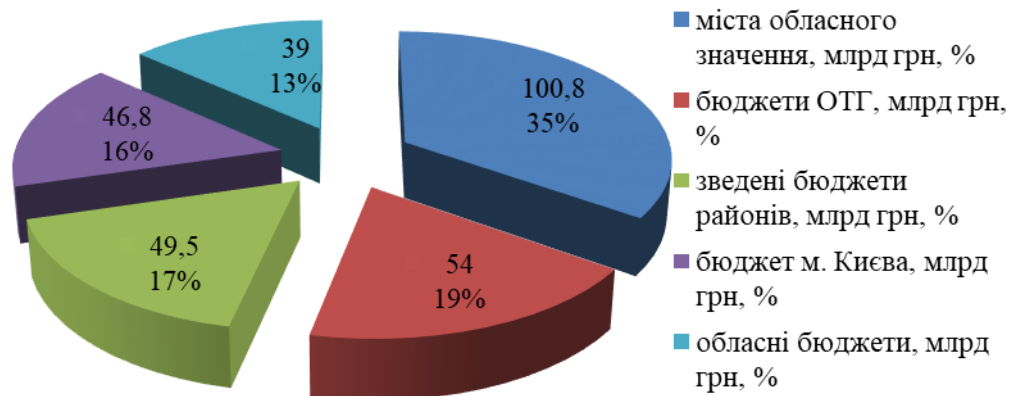

Рис. 2.3 Доходи місцевих бюджетів України

Обсяги видаткової частини місцевих бюджетів в 2020 році склали 478,1 млрд грн (рис. 2.4).

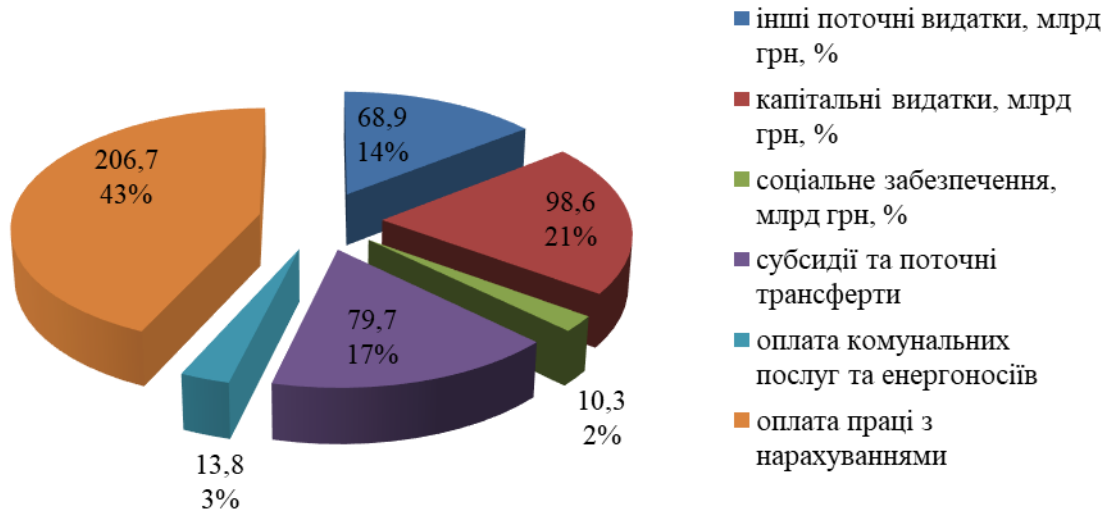

Рис. 2.4. Видатки місцевих бюджетів у 2020 р.

Джерело: [27].

Упродовж 2020 року місцеві бюджети фінансували витрати « 570.6 млрд грн. «Найдорожчими» статтями видатків були: загальноосвітні школи (16.3%

усіх видатків місцевих бюджетів), субсидії ЖКГ (11.6%), лікарні загального профілю (7.6%), допомога малозабезпеченим сім'ям (7.4%), ремонт та будівництво доріг (5.8%), дитсадки (5.6%), житлово-комунальне господарство (5.3%) та утримання органів місцевої влади і місцевого самоврядування (4.8%). Сумарно на їх фінансування пішло майже дві третини усіх видатків місцевих бюджетів» [21].

Як приклад на місцевому рівні проведемо аналіз надходжень до бюджету Глибочицької об'єднаної територіальної громади Житомирського району Житомирської області в порівнянні 2018 та 2019 років.

Рис. 2.5. Основні надходження до місцевого бюджету Глибочицької сільської ради [21]

У загальній структурі доходів займають наступні надходження:

- земельний податок з юридичних осіб – 0,3%;
- земельний податок з фізичних осіб – 0,8%;
- акцизний податок із вироблених в Україні товарів – 7,4%;
- єдиний податок з юридичних та фізичних осіб – 12,1%;
- податок на нерухоме майно – 17,3%;
- податок на доходи фізичних осіб – 23%;
- акцизний податок із ввезених в Україну товарів – 31,3%.

Варто зазначити, що у 2019 році найбільший обсяг фінансування було спрямовано на розвиток освітньої галузі громади – 26 млн. 527 тис. грн. або 47,4% загальних доходів Глибочицької сільської ради, що відображає загальнодержавну тенденцію на місцевому рівні.

Крім бюджетних механізмів джерелами залучення коштів фінансування регіонального та місцевого розвитку є також: інвестиційні механізми (корпорація комунальних підприємств, компенсація впливу, державно-приватне партнерство), кредитні механізми (облігаційні позики, безоблігаційні позики, кредити міжнародних фінансових організацій, місцеві гарантії), грантові механізми (міжнародна технічна допомога, гранти міжнародних донорських організацій, проекти корпоративної соціальної відповідальності, ендавмент).

Ефективне управління майновими ресурсами на місцевому та регіональному рівнях, будується на раціональній оцінці та правильному використанні комунальної власності, яка є джерелом фінансових надходжень до місцевого бюджету та важливим матеріальним ресурсом реалізації програм розвитку території. Ефективність управління полягає в використанні стратегічного програмування. Першим кроком якого є проведення фінансової інвентаризації для чого необхідно оцінити існуючий стан справ та проаналізувати всі можливі альтернативи по використанню. На наступному етапі передбачається підготовка пропозицій подальших експлуатацій майнових ресурсів, які включено до варіантів тактики і стратегії управління, ефективної оренди, корпоратизації, спільного використання, продажу нерентабельних об'єктів комунального майна.

Якщо, йти шляхом виняткового задоволення потреб територіальних громад у ресурсному забезпеченні, то відбудеться процес пристосування до зовнішніх впливів, до легких додаткових ресурсів. В Україні нормативна база, що встановлює додаткові виплати для тих, хто проживає на забруднених від Чорнобильської катастрофи територіях чи в інших депресивних регіонах, захищає інтереси соціальних груп, не дає достатньої мотивації до діяльності та саморозвитку. Альтернативою такому традиційному, фактично

безперспективному шляху вирішення проблем через зосередженість на цих проблемах, у багатьох розвинених країнах світу є новий підхід – концентрація на ресурсах і можливостях громади та стимулювання використання цих можливостей для розвитку. Тому першим кроком на цьому альтернативному шляху повинно стати процес створення карти ресурсів громади.

2.2. Оцінка механізмів реалізації державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад

Сьогодні українське суспільство як ніколи відчуває потребу в нових об'єктах інтелектуальної власності: якщо раніше в системі взаємовідносин перевагу мали природні ресурсів, то тепер першочерговим стає рівень розвитку людських ресурсів – кваліфікація, уміння, майстерність, тобто інтелектуальний ресурс. Інтелект – це сукупність здібностей і творчих обдарувань людей, їх освітньо-кваліфікаційні компетенції, на основі яких формуються нові знання та інформація про оптимальні управлінські рішення. Інтелектуальні ресурси визначають можливості інноваційного розвитку територіальних громад, формування цих видів інтелектуального ресурсу є рушійною силою прогресивного розвитку.

Систему управління соціальним потенціалом забезпечує багато законів України, серед них Закони: «Про зайнятість населення», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», «Про оплату праці», «Про колективні договори і угоди», «Про охорону праці», «Про тарифні угоди», «Про освіту», Кодекс законів про працю України та ін. Кожен з них відіграє свою ключову роль у системі управління ресурсами праці та має певну мету в упорядкуванні управління. Наприклад, Закон України «Про зайнятість населення» регулює забезпечення правового механізму зайнятості населення в усіх сферах, включно з безробіттям. В основу даного Закону покладено два основні міжнародні принципи в зайнятості населення, що

визначені у статті 43 Конституції України, – виняткове право громадян розпоряджатися своїми здібностями до праці та відповідальність держави за створення умов для реалізації права на працю [12].

Інформаційний та фінансовий потоки стали рушієм розвитку на всіх рівнях. Свідомо, чи не свідомо кожен із нас є залежним від цього процесу. Слідом за інформацією приходить, або відходить капітал – основа економіки, який вільно переміщується туди, де кращі умови. Це ті ж самі природні ресурси, історія, культура, традиції та імідж, бренд. Тобто базовим елементом глобальних процесів розвитку по праву можна вважати "громаду". Саме громади в світі, що глобалізується здатні збалансувати протиріччя міждержавного, транснаціонального, регіонального характеру, зберегти свою автентичність на фоні тотальної уніфікації. Все йде до формування "ринку громад" і для успішної конкуренції на ньому треба попрацювати, щоб не залишитись забутими Богом і людьми. Кожна громада повинна працювати над створенням, просуванням та підтримкою свого іміджу, бренду, позиціонувати себе в глобальному інформаційному просторі. Як зразок розглянемо інвестиційний паспорт Глибочицької ОТГ.

За рейтингами соціологічних досліджень в наш час для розвитку за важливістю перше місце впевнено посідають нематеріальні ресурси: інформація, інновації, технології, інтелектуальні ресурси. З іншого боку, фінансовий капітал, основні фонди, корисні копалини не є другорядними у контексті сталого розвитку. Якщо порівняти перелік найбагатших компаній світу за сто останніх років, то раніше лідирували нафтові, залізничні, сталеварні, вугільні компанії, то у 2015 році за версією Forbes топ-10 найдорожчих брендів світу виглядає зовсім інакше. Першу трійку очолюють – компанії інформаційно- комунікаційних технологій та розробки програмного забезпечення, а нафтою навіть і «не пахне»: 1. Apple (вартість бренду 145,3 млрд. дол.); 2. Microsoft (69,3 млрд. дол.); 3. Google (65,6 млрд. дол.); 4. Coca-Cola (56 млрд. дол.); 5. IBM (49,89 млрд. дол.); 6. McDonald's (39,5 млрд. дол.);

7. Samsung (37,9 млрд. дол.); 8. Toyota (37,8 млрд. дол.); 9. General Electric (37,5 млрд. дол.); 10. Facebook (36,5 млрд. дол.) [7].

Googl та Facebook не створюють матеріальних благ, вони займаються інформаційним обслуговуванням, це соціальні мережі, якими користується 1,5 млрд. користувачів по всьому світі. Основною джерелом доходу компанії є розміщення реклами. Доходи компанії Facebook за 2020 рік становили 3,688 млрд. дол., що на 25% більше, ніж в 2019 році. Отож такі глобальні тенденції пропорційно впливають на розвиток громад. Тим більше, що поширеність Інтернету в Україні зростає з року в рік. Користувачами соціальних мереж в Україні стали 6 мільйонів громадян. «Саме завдяки Інтернет- та ІТ-компаніям усунуто проблему географічної відстані та швидкості передачі великих масивів даних практично у будь-яку точку світу. Як наслідок з'явився новий тип зайнятості – це офшорне (дистанційне транскордонне) програмування, за масштабами якого Україна входить до числа світових лідерів. Є такі випадки, коли десь у далекому селі сидить програміст і онлайн виконує роботу на замовлення якоїсь японської, американської чи німецької компанії. І все що йому треба – його голова, комп'ютер і надійний інтернет-зв'язок» [19].

Таким чином, влада на місцях повинна володіти повною інформацією про ресурсне забезпечення територіальних громад, бути готовою до ефективної державної політики управління ресурсним потенціалом для вирішення місцевих проблем. Необхідно визначати властивості ресурсного забезпечення, проводити системну роботу по мобілізації, накопиченню, перетворенню та розподілу ресурсного потенціалу, оптимізації потоків ресурсного забезпечення на всіх рівнях. Підвищення ефективності державної політики управління ресурсами.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

3.1. Модернізація нормативно-правового забезпечення державної політики розвитку ресурсного потенціалу громад

Нормативно-правові інструменти забезпечення соціально-економічного розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад вписуються в рамки загальної державної економічної політики в цілому. Тобто, забезпечення розвитку ресурсного забезпечення на територіальному рівні, покращення процесу експлуатації людських, матеріальних та фінансових ресурсів, це шлях максимального задоволення суспільних потреб та інтересів. Ефективна нормативно-правова база державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад сприятиме нівелюванню нерівномірності в розподілі та використанні ресурсів, інституційно закріпити можливості нарощування суспільних благ на територіальному рівні. Таким чином, основним пріоритетом ефективної політики держави в розвитку ресурсного забезпечення територіальних громад є створення якісного нормативно-правового поля діяльності для всіх гілок влади.

Саме тривалість, непослідовність та розпорошеність процесу становлення українського законодавчого поля в галузі публічного управління розвитком ресурсного потенціалу територіальних громад залишається невирішеною проблемою реформування адміністративно-територіального устрою. Багаточисельність та непослідовність нормативних та правових актів державного регулювання використання ресурсів на територіальному рівні робить державну політику не ефективною, а механізми публічного управління неповними та суперечливими.

Так, потребують системності Конституційні норми та Кодекси України (Земельний, Лісовий, Водний, Про надра та ін.), що закріплюють загальні

засади сталого розвитку територіальних громад. Так, зокрема, ст. 132 Конституції зазначає, що «територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій» [5].

Потрібні профільні ефективні управлінські рішення по спеціалізації законодавства в напрямку розвитку ресурсного забезпечення територіальних громад. А саме, Закони України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р. № 2411-VI [8] та «Про стимулювання розвитку регіонів» від 8 вересня 2005 р. № 2850-IV [7], «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» повинні бути орієнтовані на реалізацію основних засад реформи децентралізації політичних інструментів держав у сфері розбудови та розвитку ресурсів на територіальних рівнях. Законодавство «Про стимулювання розвитку регіонів» повинно бути спрямоване на правовий, економічний та організаційний потенціал втілення публічної політики в сфері ресурсного забезпечення територіальних громад [6].

Потребує радикального оновлення нормативно-правова база, спрямована на формування фінансового потенціалу територіальних громад, Бюджетного та Податкового кодексів, планових інструментів соціально-економічного та просторового розвитку територій: Закон «Про регулювання містобудівної діяльності», що регулює правову та організаційну основу містобудівництва і спрямовує діяльність територіальних громад на сталий розвиток та Закон «Про Генеральну схему планування території України», який виділяє пріоритетні напрями та визначає концепцію планових рішень по використанню територій, вдосконалює системи сприяння сталому розвитку громад, виробничу, соціальну та інженерно-транспортну інфраструктуру, формує національну екологічну мережу [8].

Законодавство «Про державне прогнозування та розроблення програм

економічного та соціального розвитку України» повинно встановлювати правовий, економічний та організаційний захист ресурсного забезпечення територіальних громад, формувати цілісну систему прогнозування і програмування соціально-економічного розвитку на територіальному рівні, бути орієнтованим на окремі адміністративно-територіальні одиниці як складові загально-системних інструментів державної політики розвитку потенціалу територій. Закон повинен встановлювати загальні принципи порядку розроблення та реалізації механізмів прогнозування і програмування економічних та соціальних процесів, включати право відповідальності суб'єктів державної політики за результативність розроблених програм соціально-економічного розвитку територіальних громад. Нормативно-правову базу переважно позбавлена прив'язки до регіональної та територіальної специфіки прогнозування та програмування стратегічних напрямів розвитку ресурсного потенціалу територій.

Результативна державна політика пов'язана з широкими повноваженнями органів державної влади та місцевого самоврядування в питаннях формування та використання ресурсного потенціалу на територіальному рівні. Потрібно удосконалити законодавство «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про центральні органи виконавчої влади» [9]. Державні стратегії повинні бути спрямовані на практичні заходи реалізації інструментів розвитку ресурсного потенціалу, відповідати цілям загальної державної політики та основним завданням територіального розвитку.

За результатами проведеного аналізу чинної нормативно-правової бази регулювання розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад слід зазначити, що законодавцем проведена значна і серйозна робота, спрямована на реформування державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад в цілому. Однак, існуюча законодавча база у сфері розвитку ресурсного потенціалу ТГ не забезпечує цілісності та взаємоузгодженості системи територіального управління, її складові не координуються між собою, побудовані на різних теоретичних та ідеологічних

підходах, мають різні пріоритети та інструменти регулювання. Вибудова ефективного регуляторного механізму державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад є актуальною проблемою вдосконалення публічного управління [11].

Тому, сьогодні центральна задача полягає не у внесенні косметичних змін до чинного законодавства, а радикальне оновлення законодавчої бази, що дасть можливість ефективно реалізувати державну політику розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад. Ми вважаємо, що потрібно більше залучати інструменти прямої демократії, активізувати процес залучення громадянського суспільства до вирішення питань використання ресурсів територіальних громад, громадські організації, органи самоорганізації населення, розширити повноваження територіальних громад.

3.2. Формування стратегії державної політики сталого розвитку територіальних громад

Ефективна діяльність органів управління територіальних громад визначається насамперед фінансовими ресурсами, які знаходяться в розпорядженні органів місцевого самоврядування. «Згідно з п. 3 ст. 16 Закону України «Про місцеве самоврядування», регулюється станом матеріальної і фінансової інфраструктури місцевого розвитку, доходами місцевих бюджетів, позабюджетних цільових (в тому числі валютних) та інші коштів, станом земельного фонду, природними ресурсами, які перебувають у комунальній власності територіальних громад, а також об'єктами їхньої спільної власності, що перебувають і управління районних і обласних рад» [5].

В даному законі закладено інтегрований підхід щодо визначення економічних та фінансових основ місцевого самоврядування, який би поєднував місцеві і загальнодержавні інтереси, в тому числі державну підтримку місцевого самоврядування з метою ефективного управління

територіями, забезпечення потреб населення тощо. При цьому за державою залишається (законодавча), контролююча і регулююча функція, а місцевому самоврядуванню надається можливість у межах Конституції України і законів, під державним контролем та під власну відповідальність самостійно вирішувати питання щодо формування і розпорядження комунальною власністю, місцевим бюджетом та іншими ресурсами.

Самостійність місцевих бюджетів забезпечується: наявністю власних джерел прибутку; правом визначати напрямки використання і витрачання бюджетних ресурсів; правом на власний розсуд використовувати прибутки місцевого бюджету, отримані в ході його використання (дані кошти не підлягають вилученню органами державної влади); правом на компенсацію додаткових затрат, що мають місце при прийнятті рішень владою; відповідальністю органів місцевого самоврядування за виконанням місцевого бюджету.

З початком реформування місцевого самоврядування органи влади на місцях отримали повноваження, власні ресурси та додаткові зовнішні ресурси. Вони відповідають за створення умов безпеки життєдіяльності, надання повноцінного доступу до якісних послуг. Яким чином можливо досягти таких завдань в громаді, щоб створити рівний розвиток в усіх населених пунктах? Для цього необхідно здійснювати розумне стратегічне планування та застосовувати його на території об'єднаної громади, тобто здійснювати просторове планування новоствореної громади. Отже, коли мова йде про стратегію розвитку територіальної громади, це означає чітко визначені напрями розвитку, реальні інструменти для їх досягнення, обґрунтування вибору напрямів розвитку громади, а також прийняття необхідних рішень відповідним органом влади.

Процес стратегічного планування в громадах «регулюється наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.03.2016 № 75 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування і реалізації прогностичних та програмних

документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади» [11].

Стратегічні напрями державної політики розробляються, як правило, на 7-10 років і є по своїй суті довготерміновими планами розвитку. Це бачення, пріоритет громади, своєрідний напрям руху для досягнення розвитку громади та забезпечення якісних та комфортних умов проживання її жителів. Стратегія реалізується через щорічні плани та програми соціально-економічного і культурно-ідеологічного розвитку та залежить від якості політики держави на всіх рівнях управління. Процес розробки стратегії державної політики в сфері розвитку ресурсного потенціалу повинен мати певну послідовність дій, вирішити питання забезпечення розвитку територіальної громади.

Сталий розвиток територій це механізм, що поєднує екологічну, економічну та соціальну складові прогресу. Створює умови комфортного середовища життєдіяльності громадян, підвищення якості життя сільського населення. Складові, які забезпечують сталий розвиток можна охарактеризувати наступним чином:

Екологічна сталість. Це не тільки догляд та збереження навколишнього середовища, це постійне покращення екології, забезпечення благоустрою територій, надання екологічно чистих харчових продуктів, розвиток енергозберігаючих технологій, це напрями діяльності, які будуть позитивно впливати на навколишнє середовище у майбутньому. Наприклад, запровадження роздільного збирання твердих побутових відходів, санітарна очистка територій, оптимізація станів полігонів ТПВ, здійснення благоустрою території громади тощо такі заходи прямо впливають на забезпечення екологічної сталості об'єднаної громади. Результатом чого, є отримання належного санітарного стану об'єктів інфраструктури, зменшення кількості стихійних сміттєзвалищ та започаткують роздільний збір сміття, впорядковані території і естетичний вигляд населених пунктів, що в цілому позитивно віддзеркалиться задоволеністю рівнем життям у громаді.

Економічна сталість, є однією з основних складових, що визначає економічний розвиток громади. Створення сприятливого середовища для ведення бізнесу, надання максимального сприяння компаніям, які працюють на території ОТГ, залучення місцевих та іноземних інвестицій у місцеву економіку, підготовка персоналу для бізнесу тощо. Створити життєздатну економіку територіальних громад, це виграти в економічній конкуренції, досягнути економічної сталості, створити нові робочі місця, припинити відтік населення за межі громади. Наприклад, для досягнення економічної сталості передбачається розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації та переробної галузі; оптимізацію місцевих податків; налагодження державно-приватного партнерства.

Основне завдання державної політики по збереженню і відновленню людського потенціалу гарантувати високий рівень медичного обслуговування, високоякісну освіту, безпечне і комфортне житло, для всіх мешканців громади; забезпечення громадської безпеки та правопорядку; пропагування патріотизму та любові до малої батьківщини шляхом культурно-масових заходів, її згуртованості, шляхом створення центрів дозвілля та розвитку молоді, будинків для людей похилого віку, забезпечення постійних каналів зв'язку і комунікацій між владою та громадою, розвиток та удосконалення необхідних сфер послуг.

Усі вище перераховані складові не є відокремленими одна від одної, а тісно переплітаються. Отже, здійснюючи програму стратегічного планування розвитку об'єднаної територіальної громади, необхідно враховувати вище перелічені чинники покращення ресурсного забезпечення, враховуючи земельний, матеріальний, фінансовий та людський потенціал.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження показало, що збереження та розвиток ресурсного потенціалу територіальних громад залежать від результативності державної політики. Ефективне управління трудовими, природними та фінансовими ресурсами на територіальному рівні сприятиме економічному зростанню, соціальному розвитку та екологічному балансу в територіальних громадах.

Ресурсний потенціал це фундамент для проведення соціально-економічних перетворень та забезпечення сталого розвитку на територіальному рівні, який органи місцевого самоврядування та державної влади повинні максимально ефективно використати. Модернізація сучасних механізмів ресурсного менеджменту в територіальних громадах, розробка нової методології публічного управління ресурсним забезпеченням територій повинна виходити з радикального оновлення нормативно-правової бази, передбачати побудову стратегій сталого розвитку.

Успішно керуючи ресурсним потенціалом держава отримує гарантії збільшення ресурсних резервів територіальних громад, розробки нових управлінських технологій використання наявних ресурсів. Місцеві влади зобов'язані розробити інструментарій оцінювання ресурсних можливостей територіальних громад в інтересах пересічних громадян, визначити альтернативні варіанти їх використання тощо. Головний напрям діяльності органів місцевого самоврядування полягає в задоволенні економічних, політичних, соціальних потреб людини, створенні умов для гармонійного поєднання інтересів людини і суспільства.

Завершальний процес децентралізації має на меті посилити роль місцевого самоврядування, наділити громади можливістю самим вирішувати справи на місцях, зокрема розпоряджатися коштами своїх бюджетів. І, хоча ця реформа є однією з найскладніших з усіх українських реформ, саме на розвитку ОТГ, що будуть здатними ефективно використовувати свої ресурси (зберігаючи, примножуючи та розвиваючи) базується подальший розвиток України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Нова доктрина українського державного управління: концептуальні позиції. Право України. 2012, № 5. С. 11 – 17.
2. Адміністративно-територіальна реформа в Україні : політико-правові проблеми: Монографія [І. О. Кресніна, А. Оваленко, К. М. Вітман, О. В. Скрипнюк, Є. В. Перегуда, О. М. Стойко, О. Г. Кучабський, В. А. Явір] К.: Логос, 2009. 480 с.
3. Алфьоров С.В. Особливості устрою та функціонування територіальних громад країн – членів ЄС / С.В. Алфьоров URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pprbsu_2013_37_21.pdf – Назва з екрана.
4. Андреев С. Федерализация Украины: единство нации или распад государства URL: http://www.e-reading.org.ua/bookreader.php/92085/Andreev_-_Federalizaciya_Ukrainy.html.
5. Баб'юк І. Основні аспекти формування спроможних територіальних громад URL: <http://buk-visnyk.cv.ua/miscve-samovryaduvannya/463/>.
6. Баймуратов М. О. Муніципальне право України : підручник? К. : Правова єдність, 2009. 716 с.
7. Бакуменко В. Пріоритетні напрями реформування місцевого самоврядування в Україні: оцінка ситуації та забезпечення трансформації Д. 2015. № 1. С. 225-235.
8. Батанов О.В. Функції територіальних громад як суб'єктів місцевого самоврядування в Україні. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2000. 20 с.
9. Безсмертний Р. П. Основні засади адміністративно-територіальної реформи в Україні К.: Вид-во Геопринт, 2005. С. 76 – 129.
10. Беспалий В. Поняття місцевого самоврядування – історико-порівняльний аспект. Публічне право. 2014. № 1 (13). С. 209-215.

11. Бодрова І.І. Європейський досвід удосконалення місцевого самоврядування: [наук. доп.] Х.: Оберіг, 2012. 61 с.
12. Болдирєв С.В. Організаційно-правові питання місцевого самоврядування в Україні URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_low/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2003/03bsvmsu.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1.
13. Борденюк В. Децентралізація державної влади і місцевого самоврядування: поняття, суть та форми (види). 2005. № 1. С. 21-25.
14. Ворона П.В. Зарубіжний досвід діяльності префектур та українські реалії (уроки для України). 2016. №1. С. 111-118.
15. Ворона П.В. Місцеве самоврядування в зарубіжних країнах: досвід для України : [навч. посіб. для депутатів місцевих рад] К.: [Ун-т «Україна»], 2011. 209 с.
16. Галь Б. Административно-территориальная реформа: благополучие «маленького украинца» плюс инвентаризация всей страны URL: <http://dialogs.org.ua/ru/project/page3590.html>.
17. Гамбург Л.С Теоретичні питання децентралізації державної влади в системі публічної влади унітарної держави URL: <http://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-4-2014-1/20.pdf> – Назва з екрана.
18. Гонцяж Я. Адміністративна реформа: нездійсненні мрії та втрачені можливості. Як знайти конструктивний шлях для реалізації основних компонентів адміністративної реформи?: К. : Міленіум, 2012. 136 с.
19. Гройсман В. Процеси централізації та децентралізації в сучасному державному управлінні URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2015_2_5.pdf – Назва з екрана.
20. Давиденко В. В. Соціальний діалог у громадянському суспільстві. Монографія. Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2007. 358 с.
21. Демків Р.Я. Конституційне право України: Курс лекції. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 332 с.

22. Державна політика: підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. К. : НАДУ, 2014. –448 с.

23. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підруч. для студентів ВНЗ. Х. : Право, 2005. – 256 с.

24. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [О. Бориславська, І. Заверуха, Е. Захарченко та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» К.: ТОВ «Софія», 2012. 128 с.

25. Деякі питання реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249350402>.

26. Джаман В. О. Регіональні системи розселення: демографічні аспекти. Чернівці: Рута, 2013. с. 200-202.

27. Об'єднані територіальні громади. Дані Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/kaznachejstvo-informuye/obyednani-teritorialni-gromadi> (дата звернення 23.09.2021).

28. Кількість ОТГ в Україні станом на 01 січня 2021 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/newgromada> (дата звернення 21.08.2021).

29. Європейська хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні / наук.-практ. посіб. / за ред. М. О. Пухтинського, В. В. Толкованова. К. : Крамар, 2003. 400 с.

30. Європейська хартія місцевого самоврядування: Рада Європи; Хартія: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036 – Назва з екрана.